

Izhaja
1. in 15. dne
vsakega meseca.

Rokopisi
ne vračajo se.

ZORA

Stoji na leto:

redoma
po 4 forinte,
izjemoma
po 3 forinte.

ČASOPIS ZABAVI I PODUKU.

Pregled. Poezije: Poetičen kalejdoskop. Drobne poezije. — Odlomki iz ženskega dnevnika. — Srečen je, kdor se zdi sebi, ne drugim. — Spomini na Benetke. — O Stanku Vrazu. — Levec in heksámeter. — Govor pri Preširnovi slavnosti. — Književnost in umetnost. — Razgovori. — Listnica. —

Poetičen kalejdoskop.

J. Cimperman.

VII.

Drago, pristrčno deklè, dostojno kakó bi povrnil
Tvojo brez méerno blagóšt, tvoje ljubezni sladkóšt?
Zláto, nebesko deklè, kakó bi izrekel veselje,
Koje prošinja srcé, kar sem te zopet našel?
Dolgo sem čakal te zvest, hrepenel sem dolgo po tebi,
Svitli napóčil je dan, platil ljubimcu je up.
Moje na tvojem srcé, kakó mi vihárno je tólklo,
Nájina ustna je vróč združil ljubezni poljub,
Rádosti sólze sladké rosíle so nájina lica,
Čas pozabila in kraj v tihi sva sreči obá.
Blažene črne očí, blesteči mi zvezdi v življenji,
Blažena usta cvetná, ki poljubljála so me,
Blažene mehke roké, ki mene strastnó so objele,
Blaženo Tvoje srcé, žive ljubezni izvór.
Prišla je tožna jesen, povéšajo róže glavíce,
Pevcev krilatih je zbor zadnjo vže himno odpél;
Kaj mi je petje in cvet, ki dela nam kratko zabavo?
V srci presrečnem mi zdaj cvéte ljubezni spomlád.
Dèkle, ostani zvestó v dobrosti mi svojega srca,
Druge od sreče le-té pótler si več ne želím.

Drobne poezije.

A. Koder.

I.

Po morju barka plava
V dežele tja lepé,
Kjer dom je diamantov,
Kjer zláte so goré.

Jaz stopil bodem v barko,
Peljál se daleč preč,
In ljubici prinesel
Nevestni dar leskéč. —

Pri ljubi zdaj sedévam
In gledam jej v očí,
Na glavi pa jej krona
Od zlata se bliščí.

Oh! meni pa v očesu
Bliščíjo se solzé,
Sej srce če mi zvésto
Ostalo bo, kdo vé?

II.

Povej, prekrasna tujka, meni,
Kje tvoj stoji premili dom?
V podóbi sodim ti iskreni,
Imé da slavno slišal bom.

Povej, takó roké kje bele
V ljubezni se objemljejo,
Kje ustnice takó vesele
Skrivnosti si šepčejo?

In lici te kot zvezdi krasni,
Oči te, néba mili žar!
Tvoj rod živí le v sreči jasni,
Skrbíj mu ne bučí vihar!

Povej, prekrasna tujka, meni,
Kje dom je tvoj, da tja hitím;
Al' pa rokó podáj ti meni,
In jaz srečnejši vseh živím.

III.

Oj svet, kako si krasen!
Ko vstaja zjutraj solnce izza gore,
Ko zemlja se budí k življenju širna:
Žarí spet cvetje v svitu zlate zore.

Oj svet, kako si krasen!
Ko solnce peče iz nebá višine,
Počiva dol, uživa ure srečne
In zre z radostjo blágost domovine.

Oj svet, kako si krasen!
Ko solncu svit umira za gorámi
In rod odlaga déla težko pézo,
Poslavlja vendar se od nje s solzámi.

Oj svet, kako si krasen!
Da strast bi lastna v solzno te dolino,
V bojišče te zavist ne spreminjala,
Da lastni sin ne klel bi domovino!

Odlomki iz ženskega dnevnika.

P. D. - Pajkova.

(Konec.)

Ali sem res takó slabega lica, ali moje zdravje res tako hira, da je celo mačeha obračala svojo pozornost na to? Odposlati me namreč hoče na selo k nekemu sorodniku, da bi okrevala. Ubogati jo hočem in iti, kamor ona želi. Toda ne zato, da bi ozdravela — kaj bi meni pomagalo zdravje, kaj življenje sploh? — temveč le za-to, ker sebe smatram za igračico osode,

in kot takova ne poslušam več svojih želij, ne lastne volje, in se tako tudi ne upiram več tujei. Naj me tedaj ona pošlje, kamor hoče; sej nij ga več kotička na zemlji, kjer bi si želela biti!

Naše življenje, koje podaljšati si toliko prizadevamo, kaj-li je neki? — Ako smem soditi življenje vseh ljudij po svojem, ono nij družega, nego kratka doba cvetja in dolga venenja. Naj bi se tedaj jaz bala smrti, koja, kakor sodijo nekoji moji znanci, mi je uže za petami? — Starost nij takó bridka zaradi tega, ker v njej človeku dan za dnem hirajo moči, temveč zató, ker v njej upi čem dalje bolj ugašajo. — Ako bi pa smrt res štedila moje mlado življenje, vrnila bi se meni morda še kedaj prejšnje moči, ali izgubljenih upov mi nikdo na svetu ne bo mogel več povrniti. Čému bi tedaj dalje živela? —

Oddaljenost je srčnim ranam to, kar je veter ognju. Veter ugasi posamezne majhne plamenčke, a oživlja velike požare. — Upala sem, da ko bodem za nekoliko časa zapustila kraj, kjer me vsaka stezica, vsak kamenček spominja na njega, da se bodo, ne sicer zacelile, a vsaj utešile rane srea. Ali zmotila sem se. Vrnila sem se domú duševno in telesno bolj pobita, nego sem odišla. Menila sem, da me več nobena stvar na svetu ne mika; ali zdaj stoprv sem se prepričala, kakó ljub, kakó močno ljub je mojej duši kraj, kjer sem toliko prestala. Zraven druge srčne bolesti vznemirjala me je ves čas, ko sem bila iz doma, še tožnja po domu.

Srce nesrečneža je bolj nagnjeno k čuvstvu ljubezni, nego srečneža. Nesrečnežu se srce na enkrat vname za njé in ljubi brez hinavščine. Nezgoda je, koja sili k iskrenej ljubezni. — Le s tega stališča si jaz tolmačim naglost, s koje se mi je on ukradel v srce in svojo ognjenost do njega. Nesrečneži vsega sveta so si najboljši prijatelji.

Ljubezen in bol sta prava srčna dvojčka. Oba je enako pretresata, oba je enako razburjata, oba je enako omamljata, kedar se ga lotita. In vendar, čudno! kako različne ste si tudi one. Prava ljubezen namreč se samo enkrat z vso svojo močjo sreč prikazuje; meju tem ko se bol stokrat in stokrat sreč približuje, in to vselej huje, vselej obupneje.

In vendar človek nij popolni gospodar svojega srea in svojih čuvstev. Nekoliko uže, s hudim in po krepkem prizadevanju; ali nikdar naj on ne misli, popolnoma razrušiti tega, kar je združila, vzbudila in kar vodi nevidna moč nature.

Dneve imam, ko se sama sebi začudim. Polastuje se me namreč takova blažena udanost, da z neko posebno mirnostjo zamorem misliti na njega, edinega, kojega srce je bilo, bije, in bode bilo le zá-me. A zopet imam dneve — toda čému jih tukaj popisujem? — Dobrotni Bog, milost, milost! Ne obsojaj me, ne zametuj me ondaj, ko v obupnosti moja usta izrekajo svojo sodbo nad Tvojo mene obladajočo voljo! —

Vselej mi kri zastaja po žilah, vselej mi se črno dela pred očmi, kadar srečavam človeka v meniško obleko opravljenega, čeravno mi je oseba popolnoma neznana. Obleka, obleka je tedaj edina, koja mi takó razdražuje vse živce? — Oj Bog, jaz mislim, da ne bi prestala trenotka, ko bi njega srečala oblečenega v ono meni osodepolno obleko!

Večkrat dajem si vprašanje, ali bode moje življenje vedno tako brezkoristno teklo, kakor do zdaj, in bo li vedno tako temno, vedno tako prazno, tako ničevó. A vselej dobivam žalosten odgovor od mojega srca in razuma, Da! da! Ko nam prva doba življenja izgine brez radosti, brez zaklada ugodnih spominov, tudi ostalo življenje ostane potem pusto, brezplodno, kakor oni kos zemlje, kojemu je odrekla priroda življenj rodovitnosti.

Mnoge reči so uže postale plen časa, in vendar naša vera nij še upešala. — In res, še misliti ne smem, kaj bi zdaj lahko iz mene bilo, kaj bi iz mene še-le postalo, ko bi neutrudoma ne izročevala svoje bolestij prepolne duše vedno odprtemu naročju tolažilne vére! Zató o svet, bodi dobrotljiv, bodi milostljiv, in ne zabranjaj v svojej prenapetosti obupanemu in trpečemu človeštvu edinega vira, iz kojega mu neprestano vró upi in tolažbe za mnogobrojne nesreče: vira božje vere. Pusti, naj ono upa, naj veruje, da njegovo obilno trpljenje ne bode ostalo brez plačila! O, jaz vem za neprecenljivo tolažbo tega upanja.

Po vsej moči sem si prizadevala, pozabiti ga; ali vsa prizadevanja so zahman. Izbrisala bi si ga morebiti nekoliko iz spomina, ko ne bi več kolen upogibala k molitvi, ko ne bi več svojega duha povzdigovala k nebesom. Vselej, kadar mólim, stopa mi pred dušo njegova podoba. Tedaj tudi njega vidim sklonjenega k molitvi; mojemu ušesu se zdi kakor da ga čujem med molitvijo šepetati moje ime, in ondaj tudi moja usta nehoté šepetejo njegovo ime. — Ne bom ne popustila molitve samó zato, da bi njega pozabila. Sej je baš spomin na njega, koji oblažuje mojo molitev, sej je baš spomin na njega, ki me sili verovati, da je naše življenje le prehod v drugo, boljše življenje, koje se ima nam začeti še-le onkraj groba. — Da! tam nad zvezdami je prava domovina vseh sirot in trpinov. Le tja gor sme se ozirati okó trpečega, s prepričanjem, da srčni njega vzdihí ne ostanejo brez odmeva. Zato nočem več obupovati. Dobra hočem biti, udana, potrpežljiva. Sej, za kolikor dolgo bi utegnili še biti moje življenje, vendar večnosti nasproti bi ono le kratko bilo.

*

Dragi moj dnevnik! Sprejmi mojo zahvalo; ker si me spremljal dve celi leti po trnjevem potu mojega življenja. Tvoje strani niso še vse napolnjene. Še mnoge so prazne in mojemu peresu na razpolaganje. Vendar, dosta bodi! Moje pero se tebe več ne dotakni! Nij sicer mnogo, kar sem tebi izročila, a vendar je dosti, da! še preveč.

V tvojih vrstah se razvijajo in sklepajo dogodki in osode enega človeškega bitja, — mene same. V tvojih vrstah je shranjen moj največi zaklad. Kar se mi bode pripetilo v poznejšem življenju, to bode le pristranski brez-ceni dostavek mojemu življenju. Naj tedaj ta meni izgine brez posebnega spomina!

Srečen je, kdor se zdi sebi, ne drugim.

Prosto po Seneki M. N-k.

Izmej sestavkov, ki se pripisujejo modrijanu Seneki, odlikuje se posebno sledeči po krepkih i jedrnatih odgovorih na različna vprašanja, ki zadevajo vsakdanje življenje. Posvetil ga je nekemu svojih prijateljev. Glasi se:

Dasi tudi te slavé slavnih pesnikov dela, sklenil sem vendar tudi jaz posvetiti tebi to delce za vsakršne slučaje življenja. O čem torej začnem? Če ti je prav, o smrti.

O poslednjem, praviš?

Ali tudi najznamenitejem. Pred tem čisto posebno trepeče človeški rod, in — po tvojem mnenju — tudi brez vzroka. Drugim bojaznim sledi še nekak oddihljaj, a smrt vse odreže. Druge reči nas še trpinčijo, smrt vse zaduši. Izid vsega drugega, kar nas obdaja, česar nas je strah, méri na njo. Tudi oni, ki se drugače ne strašijo, nje se bojé. Karkoli nas inače straši, ima ali lek ali tolažbo. Izobrazí se torej tako, da, ako bi ti kedo očitno grozil s smrtjo, se lehkó posmehuješ takovim strašilom.

Umrí boš. To je osoda človeška, ne kazén. Umrí boš. S tem pogojem sem vstopil, da izstopim. Umrí boš. Človeško pravo je, da povrneš, kar si prejel. Umrí boš. Življenje je potovanje. Ko si mnogo potoval, moraš se vrniti domov. Umrí boš. Mislil sem, da mi poveš kaj novega; za to sem prišel, za to se trudim, na to se nagibljejo pojedini dnevi. Vže pri porodu odločila je priroda ta cilj. Zakaj bi bil nevoljen? Na te besede prisežem: umrí boš. Neumno je, bati se tega, česar se ne moreš ogniti. Tudi kdor odlaga, ne odteče temu. Umrí boš; niti prvi, niti poslednji. Mnogo jih je šlo pred menoj; a vsi mi sledé. Umrí boš; to je svrha človeškega življenja.

Kdo pri zdravej pameti mrmrá, kadar je osvobodjen? Kamor ide svet, pojdem i jaz; za to porája se vse. Kar ima začetek, ima tudi konec. Svoj dolg poznam. Pogodil sem se za-nj z upnikom, kojemu ga poplačati ne morem. Nij težavno, kar je le enkrat. Umrí boš. Bogovi so na boljem. Boljega od tega človeku nikdor ne more zažugati.

Usmrtjen boš. Vse eno, ali me udarjajo ali prebadajo do smrti. Kaj za to, koliko ran? Ne več nego ena more smrtonosna biti. Ako na tujem umreš: od vseh krajev pelje ena pot pod zemljo. — Kar moram, čem plačati. Odrtnik pa naj gleda, kje me terja. Na tujem boš umrí. Mrtvemu nij nijeden kraj tuj. Spanje drugod nij teže nego doma. Na tujem boš umrí; to poméni: povrnil se bodeš v domovino brez popotnice. —

Ako mlad umreš: najbolje umreti, predno si želimo. Mlad umreš. To je edino, kar zadene kakor mladenčá tako starčká. Ne kličejo nas po censorjevih listinah, tudi število let se ne térja. Polnoletne in maloletne sili ista osoda. Najlepše je umreti, kedar se veselo žíví. Kdorkoli dospe osodi do konca, kot starec umre. Ne vpraša se namreč po dobi, tem več po cilju človeka. Ako mlad umrem, morebiti me osoda ohrani kakega zla, ako nika-kega, barem starosti. Mlad umreš. Nij na tem ležeče, koliko let imam, nego koliko sem jih prejel: ako ne morem više živeti, tedaj je to moja starost. Nepokopan ostaneš. Kaj drugo bi odgovoril, kakor z Maronom:

... lehka je 'zguba gomile.

Ako ničesar ne čutim, ne zmenim se za izgubo nepokopanega trupla; ko bi čutil, bil bi mi vsak pokop mučen. Nepokopan ostaneš:

... nebo me pokriva, če manjka pepelnik.

Kaj mar, požre me li ogenj ali zverina, ali zemlja, gomila vseh gomil? Nečutečemu je to odveč, čutečemu teža. Nepokopan ostaneš: ali sežgan, ali posut, ali zaprt, ali prepuščen kamenu, ki te bode polagoma glodal in sušil. Prav za prav nij pokopa, mi se ne pokapljemo, nego le tja mečemo. Česar se bojiš v najvarnejšem kraju? Do tega kraja kazni nima več moči. Življenju dolgujemo veliko, smrti ničesar. Ne zaradi mrtvih, nego zaradi živih iznašli so pokop, da se odstrane trupla. Nekatere je zemlja zasula, nekatere plamen požrl, druge kamen pokrtil, da je ukostil. Ne mrtvim, nego živim očem strežemo. —

Bolan sem. Prišel je za me čas izkušnje. Mož ne pokaže se samo na morju ali v boju pogumnega, ampak tudi v postelji. Bolan sem. To ne trpi večno; ali zapustim jaz mrzlico ali ona mene: vedno ne moreva skupaj biti. Z boleznijo imam boj: ona bode ali zmagana ali zmagala.

„Ljudje o tebi slabo govoré!“ A le slabi. Vznemirjal bi se, ko bi o meni takó govorili Marcus Cato, modri Lelij, Cato drugi, ali oba Scipiona. Slabim ne dopasti, pravi se, hvaljen biti. Brez veljave je sodba, ako ta sodi, kdor bi imel sojen biti. Slabo govoré o tebi. Vznemirjal bi se, ko bi počinali to iz premišljenosti; a oni delajo to iz bolesti. Ne govoré črez me, nego črez se. Slabo govoré o tebi. Dobro ne znajo. Ne kakor jaz zaslužim, nego po svojej navadi govoré. Nekaterim psom je namreč prirojeno tako, da ne lajajo iz divjosti, nego iz navade.

„Preganjajo me.“ Motiš se: vse izvršivši ne morem iti iz domovine; vsi imamo le eno; zvonaj nje nihče potovati ne more. Pregnan boš. Nij mi domovina prepovedana, nego eden kraj. V katerokoli pridem deželo, v svojo pridem. Nobena dežela nij prognanstvo, nego druga domovina. Ali ne bodeš v domovini! — Domovina je, kjerkoli je dobro. Da pa je dobro, stori človek sam, ne kraj. V njegovej oblasti je njegova sreča. Ako je moder, pojde na potovanje, ako je bedak, v prognanstvo. Preganjajo te! Ti hočeš reči: državljansko pravo zamenjam.

Bólest te čaka. Ako je majhna, prenašajmo jo: lahka je potrpežljivost. Ako je velika, prenašajmo jo: čast ne bode majhna. Bolest izvabi stokanje a ne skrivnosti. Človek ne more premagati bolečine, niti bolečina pameti. „Težka reč je bolest.“ Ti pak si mehkužen. Redki so, ki so mogli prenašati bolest, malo takih poznamo. „Slabe prirode smo.“ Nij kriva priroda: ona nas je močne rodila. Ognimo se bolesti!

„Siromaštvo mi je težavno.“ Marveč ti siromaštvu. Krivica nij v siromaštvu nego v siromaku. Ono je lahko, veselo, varno. Siromak sem! Ne znaš li, da le po svojem mnenju trpiš, a ne v resnici? Siromak si, ker si to domišljuješ. „Siromak sem!“ Pticom nič ne manjka; živali prežive se od dne do dne. Zverini zadostuje za živež samota.

„Nisem mogočen!“ Veseli se; ne postaneš nemogočen. „Krivica se mi lahko pripeti!“ Veseli se; storil je pak ne bodeš. „Oni tam le ima mnogo denarja!“ Misliš, da je človek? Skrinja je. Kdo pa zavida blagajnicam, kdo polnim omaram? In kojega imaš za gospoda denarja, ta je samó omara. „Mnogo ima!“ Je-li skopuh ali zapravljivec? Ako je skopuh, nima nič; ako zapravljivec, kmalu ne bode nič imel. Kojegamislíš srečnejega, ki često žaluje,

ali često vzdihuje? „Spremlja ga velika množica!“ — Na strd muhe rade gredó, na mrhovino volkovi, na žito mravlje. Za plenom hodi ta množica, ne za človekom.

„Denar sem izgubil!“ Morda bi bil on tebe pogubil. Denar sem izgubil!

Boš pa tem manjšo nevarnost trpel. Denar sem izgubil! Blagor tebi, ako si izgubil z njim tudi skopost! Ako pa ta ostane v tebi, vendar si vsekako srečnejši, ker je odtegnena stvarina tolikemu zlu. „Denar sem izgubil!“ Koliko pa jih je on pogubil? Sedaj boš prostejši na potu, varnejši domá. Ne bodeš imel dediča niti se ga imel bati. Zlajšala ti je stan osoda, ako sprevidiš; ona te je spravila na varnejši kraj. Meniš, da je škoda?

„Oslepel sem!“ Tudi noč ima svoje veselje. Oslepel sem. Kolikeremu poželenju zaprta je pot! Koliko rečij bodeš pogrešal, radi kojih bi si moral, da jih ne vidiš, iztakniti oči! Ne spoznaš, da je slepota eden del nedolžnosti? Oči kažejo temu zakonom, onemu prešestvo, temu poželenje na hišo, onemu na kako blagó, tretjemu na vsakoršne hudobije. Oči so samó vabila k pregreham in vodila k zločinstvu.

„Otroci so mi pomrli!“ Bedak, ki objokuješ smrt umrjočih. Je li to kaj novega, kaj čudnega? Kako redka je hiša brez te nezgode! Imenuješ li drevo nesrečno, ker pada z njega — stoječega — sad? A to je tvoj sad. Nikjer se ne izogneš ranam.

Vozijo se nedozoreli mrličji iz siromašnih hiš, vozijo pa tudi iz palač. Red osode nij red starosti. Ne po istem redu, kakor prihajamo, se odpošljamo. A kaj je vendar, da si nejevoljen? Kaj se je pripetilo proti tvojemu pričakovanju? Umrli so, kojim je umreti. „A jaz sem želel, da bi živeli!“ A tega ti nij obljubil nihče. „Pomrli so mi otroci!“ Imeli so koga, kojemu so bolje pripadali nego tebi; le kot na prošnjo so se mudili pri tebi; za odgojo ti jih je izročila osoda; ona jih je zopet vzela, a vzemši ne uničila.

„Razbila se mi je ladja!“ Ne misli, kar si izgubil, nego da si sam ušel. „Gol sem se rešil!“ A rešil si se.

„Mej razbojnike sem pal!“ A drugi mej tožnike, drugi mej tate, drugi mej goljufe. Povsodi na poti nas zalezujejo. Nikar ne toži, da si pal med nje. Veséli se, da si jo pobrisal. „Hude sovražnike imam!“ Kakor skrbiš, da se zverinam, da se kačam ubraniš, tako se oziraj na pomoč zoper sovražnike, da je ali odganjaš, ali brzdaš, ali kar je najbolje, da se z njimi pogodiš. „Neprijatelje imam!“ Ono je huje, da prijateljev nimaš.

„Prijatelja sem izgubil!“ Je vsaj gotovo, da si ga imel. „Prijatelja sem izgubil!“ Drugega išči. A išči ga tam, kjer ga moreš najti. Išči ga pri lepih umetnostih, pri poštenih in dobrih opravkih, išči ga na delu. Pri mizi se kaj takega ne išče; išči kakega štedljivega. „Izgubil sem prijatelja!“ Pomiri se, ako enega, zarudi, ako edinega. Kaj? opiral si se le na eno sidro pri tolikej burji?

„Vrlo ženo sem izgubil!“ Si li vrlo našel, ali vrlo storil? Ako si jo našel, smeš iz tega zaključevati, da še lahko imaš, kar si imel: ako si jo vrlo storil, zaupaj: izgubila se je samó stvar, ostal je umetnik. „Vrlo ženo sem izgubil!“ Kaj si hvalil na njej? Čistost? Koliko jih je izgubilo dolgo ohranjeno čistost! Lepoto? Koliko izmed hvaljenih zakonskih se je pričelo pozneje nahajati med izgledi spremenjenih! Je li te razveseljevala njena zvestoba? Koliko najboljših žen vidimo postati najslabejše, koliko najpridnejših —

najporednejše! Sicer je vseh duh, ki nimajo izkušenj, polzek, a najbolj polzek — duh ženski. Če tudi si imel vrlo soprogo, vendar ne moreš trditi, da bi bila vedno ostala pri svojem sklepu. Nič nij tako spremenljivega razve ženske volje in nič tako omahljivega. Poznamo starodavnih zakonov ločitve in prepire, ki so še gnjusnejši od ločitev slabo zedinjenih. Koliko je takih, ki so v starosti zapustile one, koje so ljubile v mladosti! Kolikokrat zasmehovali smo ločitve starih žen? Kako se je spremenila mnogih priznana ljubezen v še bolj poznano sovraštvo! „A ta je bila vrlo in bi bila tudi ostala, ako bi še bila živela!“ Smrt je storila, da to moreš z mirno vestjo reči. „Vrlo ženo sem izgubil!“ Našel jo boš, ako druge ne iščeš, kakor dobro. Ne gledaj na pradede, niti na dedščino, s kojo nij več zedinjena plemenitost. Vse to ne bo dolgo nasprotovalo zunajnosti. Lagljeje boš vodil srce, koje nij še nikakoršne ničemurnosti navzeto. Kmalu žena zaničuje moža, ki jo preveč čisla. Vzemi dobro odgojeno, a neokuženo po materinih madežih: ne take, kojej iz obeh ušes po dve dedščini visite; ne, koje biserne ovratnice davijo, koja ima manje v doti nego obleki; koje so nosili po mestu na odkritem sedežu, koje je ljudstvo ne manje ko ženin od vseh stranij ogledovalo, kojej je za opravo hiša preozka. Lehko boš za svoje navade pridobil ono, koje še niso izpridili nesramneži.

„Vrlo ženo sem izgubil!“ Ne sramuješ se jokati ter imenovati to izgubo neprenesljivo? To edino še manjka, ali jo obžaluješ ali ne. Ker si bil soprog, bodi tudi mož! „Vrlo ženo sem izgubil!“ Dobra sestra ne more se z nova pridobiti; tudi ne mati. Sproga je le dobrota, ki od drugod pride: ne spada k onim rečem, ki slehernega samó enkrat doleté. „Vrlo ženo sem izgubil!“ Znam ti jih mnogo naštet, katerim je, tožečim po vrlejši soprogi, boljša sledila.

Smrt, prognanstvo, žalost, bolest niso kazni nego darovi življenja. Osoda ne pusti nijednega nepoškodovanega. Srečen je samó, kdor se srečen zdi sebi, ne drugim!*)

Spomini na Benetke.

J. Pajk.

(Konec.)

XIV.

Po tem smo si še ogledali zbirko starin, v kateri pa nij nič osobitega videti, kar bi daljšega popisa zahtevalo. Takó tedaj zapustimo sedež nekdanje samostojne države, doževo palačo, ter se v kanalu, ki teče za palačo, usedimo v gondolo, da si še nekoje druge zanimivosti ogledamo.

Ker je vreme lépo, snameta gondolirja črno pokrovasto streho z gondole ter jo položita na breg. Vodja Carlo usede k nam, da nam tolmáči razne prikazni, koje bi se v čem od drugih odlikovale.

Izpod „*Ponte dei Sospiri*“, skoz koji so obsojenci hodili iz palače v beneške ječe (prigioni), vodi nas kanal pod neštivilne mostne oboke sredi

*) Nij skoro treba opomeniti, da je taka filozofija, kakoršno tu Seneka uči, samo modrost obupanih, modrost, koja je v Senekovih časih tudi jedina mogoča bila.

visokih poslopij, katerih zunanja stran pa nij posebno vabljiva. Ta poslopja so skoro izključivo (vsaj v sredini mesta, kjer sedaj bivamo) jako visoka, po troje in več nastropij. Pri tleh je širok in globok vhod s stopnjicami, kojih polovica leži v vodi, polovica pa na suhem. Stene so od zvonaj jako zanemarjene videti, kar pak — vsaj po mojem mnenju — ne prihaja od nečistote, temveč, ker je takó navadno, ker hlapovi slane morske vode čednosti sten niso posebno prijazni. Spodnji déli hiš so do opeke goli in malte lišeni, ktero voda gloda. V oknih se vidijo cvetlice, obleke in razne priprave. Pogled teh stvari je jako mnogovrsten in tujčevemu očesu jako zabaven.

Na moje vprašanje, na kaj so poslopja postavljena, odgovoril mi je vodja, da na mecesnove in hrastove debele kóle, koje v tla nabijajo in ki s časoma okamenijo.

Takó med raznimi pozvedavanji pridemo do ne malega trga, ki se pred neko velikansko cerkvijo razprostira. Ta cerkev je „*S. Giovanni e Paolo*“ ali kakor jej Benečani pravijo, „*San Zanipolo*“. Ta cerkev je za San-Markovo največa, tudi ena najstarejših in kar je zanimivo, v velikanskem gotiškem slogu postavljena. Pa šče nekojo drugo znamenitost ima ta cerkev, ona je služila v pogrebišče dožev in zaslužnih velikih Benečanov; San Giovanni e Paolo je to, kar Angležem Westminsterška opatija: shranišče ostankov in spomenikov velikih mož.

Prvi utis, kadar se v to cerkev stopi, je velikansk: nenavadno velik prostor zadnjega dela cerkve, ogromna visokost stropa, impozantno stebrovje in velika svetloba notranjosti.

Vodja nas pelje na levo stran, kjer je po stenah vzdán spomenik za spomenikom, eden predstavlja kakega moža na konju jahajočega, drugi v grobu ležečega, tretji po konci stoječega, onega zopet v doprsnej podobi, zopet katerega rakev brez slike, pa z napisom, in tako je cerkev napolnjena spomenikov, katerih naštevanje bi tu utrujalo.

Na tem mestu se óčito vidi, kakó so Benečani svojim velikim možem po smrti hvaležni bili. Sploh pa se tu ponavlja v slikah in živih besedah utrjena prikazen velikega patriotizma in domoljubja benečanskega. Benečani so vsaki čin svoje države ne samo v knjige vestno zabeleževali nego tudi v slikah in kipih uvečevali, spoznavši za rana, kakovo moralno važnost in mogočnost imá preteklost na sedanjost in bodočnost národa. Benečani so na tak način vedno vso zgodovino svoje domovine pred očmi imeli, a česar so oči bile polne, to je ob enem stopalo v srce in voljo in je vsakemu dajalo ponós in pogúm. Svóobodno sme se trditi, da je malo držav te malosti bilo, ki bi ob časih izkušenj in trdih borb več neustrašenosti, več stanovitosti in vztrajnosti bile pokazale, nego Benetke. To priča zgodovina benečanskih bojev s Turki (prim. trdovratno brambo otoka Kandije, Cipra), to borba s cesarjem Barbarosso, to boji s Francozi in s papeži in z Evropo sploh (prim. benečansko pogumnost nasproti ligi Cambray-skeje) i. t. d. Edino narodi, ki so domoljubnega duhá napojeni, mogo v povestnici ulogo igrati; nedomoljubni narodi postajajo drugim v plen in sebi v sramoto. Zató ima povestnica Benetek nekaj blagodejnega, nekaj vzvišenega, nekaj poviševalnega v sebi, in je v resnici največje pozornosti vredna. —

Pa ne samó v zgodovinskem, nego posebno tudi v umetniškem oziru je ta cerkev prezanimiva. Tu se nahajajo (in bolj so se nahajali šče nekaj)

najiminitnejši izdelki beneške umetnosti. Jaz pravim „nekdaj“; kajti baš v tej cerkvi je bil eden največih biserjev *Tizianove* roke shranjen, pa je zgorel. V kapéli namreč, ki je na levi strani od zvonaj na steno prizidana, — *capella di rosario* ali roženkranska kapelica — stala je na oltarju preslavna slika „Sv. Petra mučenika“, naslikana od roke *Tizianove*. Ta kapelica — postavljena v zahvalo Lepantske zmage — imela je tudi imenitno madónno *Bellini*-jevo ter je bila okoli in okoli po stenah s kipi najboljših benečanskih kiparjev okrašena. Vsa ta kapéla je zdaj — podrtina. V noči 15. do 16. avg. leta 1867. pogorela je ta kapela; kdo je požara kriv, ostalo je do zdaj tajno. Škoda za umetnost je bila neizmerna; kajti se nij niti ena onih slik rešila! Samó svetlopisne slike so se k sreči ohranile, iz katerih se dá vsaj posneti, kakove dragocenosti so postale plen neusmiljenega ognja. S tožnim glasom ti opisuje čuvar te kapelice, ki ima v leseni bajtici v njej svoje bivališče, požar in pa ostanke, ter te vodi po podrtinah od kipa do kipa. Ti so sami hautrelief-i, ki so v stene sezidani in predstavljajo Jezusovo in Marijino življenje na prezanimivi, v časih prav humoristični način, ker so se umetniki — delalo jih je te kipe po več — sami upodobili in s povestjo v zvezo postavili.

Potem ko smo si cerkev okoli in okoli pogledali in se prekrasnim slikam in velikanskim preumetnim kipom v časih glasno začudovali, zapustili smo to preimenitno shranišče benečanske povestnice in umetnosti. —

Ali prostora mi pomanjkuje; „Zora“ se nagiblje koncu svojega letnika; čas in prostor mi kličeta: stoj! Vendar roka se mi noče rada ustaviti in toliko in toliko stvarij mi je šče na srcu, koje bi rad popisal, ker so globok utis na-me storile. Zastonj! tira me neusmiljeni „rabelj“ čas in pa — bojazen, ne bi li se prečestiti čitatelji menda dolgočasili pri mojih „spominih!“ Zató v slovó in njih olegšanje samó šče nekoliko opombic o Benetkah. —

Krasen je pohod velikega kanala in pa tudi obhod vsega mesta v gondoli pri jasnem nebu in toplem solneu, kakor se je meni posrečilo; prijetno je gledati to množino palač za kanalom in poslušati njih zgodovino; podučno, obiskovati umetniške razstave, pohajati v palače (n. pr. *Giovanelli*, *Cornaro* i. t. d.); zanimivo ogledavati si razne cerkve in ozreti se tudi v beneške fabrike, atelie-je i. t. d. Vsega tega tu samó omenjam; k popisovanju teh zanimivih rečij nij časa. Samó dvoje mi bodi šče dovoljeno! —

Utrujen po celodnevem gledanju in opazovanju vrne se beneški potovalec zvečer rad na priljubljeni mu kraj, na San-Markov trg. Noč je povabila svoja težka krila na morje in mesto, in zvezdice si prižigajo svoje drobne lučice ter z visine s svojimi prijaznimi in zvedavimi očmi gledajo dol na kuplje San-Markove in pa na sprehajalce, kojih vedno več gomazi po četirioglatem trgu. Ali na trgu se prikazuje vedno več lučie — trg je nocej, Karnevalu v čast, svečano razsvitljen — in od teh zvezdicam zablešče očesca, da revice zamižijo in se raji za oblake poskrijejo.

Množica čem dalje bolj narašča in se zgoščuje po hodnikih in ob njih straneh vedno bolj tišči proti sredini trga blizu do rudeče pomalanih cedrov pred načeljem San-Markove cerkve. Deveta ura se zglaši s „Torre d'orologio“ in ko bi trenil, prikažejo se cele trume máškor. Kakó so te našemane stvarice žive! Vsaka je v rudeče in belo oblečena in nosi belo larvo s smehljajočim dobroželjnim izrazom, ter skače in brlizga kot mlado srnče v hribih. Iz množine postane metež ljudstva. Odmeva se smeh, radost, veselje, življenje. Povsod gibanje in vrtenje, povsod čivkanje in brlizganje máškor, povsod

poskakovanje in graciozno kretanje našemancev — od petletnega fantka do mornarskega velikana! — ali nikjer niti najmanjšega nereda, nikjer niti znamenja razuzdanosti ali surovosti. Sej je dnes praznik ljudstva, čas oddiha, čas srčne radosti in mirú! „Karneval“ kaj je v Italiji drugega nego čas radosti, a dovoljene, srčne radosti, ktera da si svobodnejša, ipak nikjer ne prekora mej spodobnosti ali pa dostojnosti. Ob času karnevala Italija jasno dokazuje, da je obrazovana, da je olikana dežela! A ko bi se predrznil kje kdo meje prekoračiti, ustrašilo bi ga „okó réda“, koje v podobi črno oblečenih, s dvokrajénimi klobuki pokritih policajev tu pa tam preží. S časoma na trgu taka gneča in tak hrup nastane, da si trudni potovalec od srca rad želí mirnejšega kraja ter z veliko težavo najde pot skoz prokuracije v kakovo kavano ali gostilno. Spočijmo se torej v svojem stanovanju ter skoz široma odprta okna srebljimo svobodnejí zrak tople prijetne noći! —

Oglasila se je deveta ura. Kakovi glasovi bijó nam na uho? Mi hitimo k oknu, koje gleda na kanal globoko pod nami; črstev, čist, sladek in mil glas pevca zadoni nam z daljave na uho. Mi posluhnemo, poslušamo, strmimo, zapiramo sapo! — to je petje gondolirsko! razlegajoče se mogočno, čem dalje prijetneje, čem dalje mileje; žila nam zdaj postaja, zdaj hitreje bije, srce nam tolče radosti — zdaj se pridruží ves mnogoštevilni zbor, ali zdaj ga namestí dvospev, brž zopet prikrene močni zbor, in v dolgem zategnenem donu končuje se spev! —

Kdo nij čul ali čital o njih, o prekrasnih „benečanskih nočéh“? — Ko se „kanal“ polusvitlo blišči pod okni palač, ko „gondola“ gladko teče preko njega, ko črna streha na njej zakriva „viteza“, ki se neviden približa pod „njena“ okna ter „jo“ vzbuja z zgovorjenim znamenjem? — Naše pero nij našlo milosti pred Apolom, naj ta popis dopolni L. Byron-ovo:

... okoli mene zvezde, voda;

Oblaki v morju se odsevajoči,

Krasneje nego sveče v lustra blešču.

Zrak se nad modrimi vodámi boči,

V pomládi prvem dihu se tresoč;

Visoka luna hodi lep svoj pot,

Pošilja žarke na zidovje tamkaj

Visokih, morjem pásanih poslopij,

Kjer stolpi iz porfira, krasna čela,

In kipi mrámorja iztočnega se

— Nalík oltárjem — kanála vzdolž vrsté,

In činov slavnih spomenikom slična

Iz vod vzdigújo se, tak čudna kakor

Šče večí oni velikani stavbe,

Izdelki onih čudovitejših titánov

Egipta, znanjajočih one čase,

Ki so prešli. — Tihota je, nič zdaj

Mirú več ne kali; vsak krade tih se

Kot duh, tihote nočne da ne vzdrámi.

Z daljine brenk gitar se čuje, spanja

Mož nepotrebnih, brénk in glas predragej;

In okno rahlo se odpré, v svedočbo,

Da je uslišán, ino mlada róka,

Kot mésečina, koja svéti ná-njo,
Tako je nežna ino béla — trese
Se, okno prepovedano otvori,
Da ljúbvav z godbo v sobico spusti,
Ter srce kakor struno gani mu. —
Fosforni vésla svit, in hitri blesk
Oddaljnih lúčic brzotékih gondol;
Brodarjev menjajoči zbor in pev,
Ki verz za verzom si povračajo;
Temotno senco pod Rialtom mostom;
Blešéče strehe turnjev in paláč —
To vidiš, čuješ v mestu tem samo,
V Benétkah, morjerojenej gospoji.“

(Marino Faliero IV. čin.)

In takó končujte, moji „spomini“! Srečno tebi, „vladarica morja“! Proščaj se od tebe, kličem ti v slovó z národnim tvojim pesnikom:

„Evviva San Marco con tutte le colonne!

Evviva Venezia con tutte le donne!“

O Stanku Vrazu.

Spisal And. Fr. Fekonja.

(Konec.)

Glavne vzroke, zakaj je Vraz (ki nij bil nikdar prostonarodni pisatelj, česar nikdo ne sme pri njega sojenju iz vidika puščati!) hrvaščine se posluževal, poveda nam najjasneje in najzgovorneje v pismih Preširnu, koja je Vraz nemški napisal in, kakor znano, dr. J. Bleiweis v Letopisu Mat. slov. l. 1875 objavil.*) Jako instruktivno je ono teh pisem „Iz Bistrice pri Zagrebu“ 15. dec. l. 1840. Tam piše Vraz Preširnu: „Deine Ansichten über das Streben der illyrischen Literatoren und ihrer übrigen slawischen Freunde kann ich keineswegs theilen. Das Aufstreben der neuillyrischen ist nicht dahin gerichtet, die provincial-illyrischen literarischen Bestrebungen hemmen, noch weniger unterdrücken zu wollen. Nur zweifelt sie an einer üppigen Blüthe derselben. Niemand zweifelt an der Bildungsfähigkeit des wendischen Dialectes; niemand zweifelt auch an der Richtigkeit der von Dir aufgestellten Parallele zwischen dem Spanischen und Portugiesischen einerseits und dem Serbo-illyrischen und Wendo-illyrischen andererseits. Aber jeder umsichtige illyr. Ethnologue muss dem Gedeihen der wendo-illyrischen Literatur nichts Dauerndes voraussagen. Abgesehen von dem reissenden Einflusse des Germanismus in Oberillyrien fehlt die Basis der Möglichkeit eines Aufkommens des isolirten Slovenismus. Sage mir, wie viel gibt es unter der Million Slowenen Abnehmer für ein wissenschaftliches oder belletristisches Werk in dem Hausdialekte? und wie viele kann es bei der sanguinischesten Hoffnung in der Zukunft geben? Nie soviel, dass die Druckkosten bestritten werden könnten, um wie viel weniger so viel, dass ein slov. Schriftsteller

*) prim. o teh pismih let. „Zoro“ str. 28.

von dem Ertrage seiner Werke honett leben könnte. So lange die Literaten einer Sprache nicht wenigstens diese Hoffnung hegen dürfen, gibt es keine Literatur. Die Cultur einer jeden Sprache, die etwas in der Welt bedeuten will, muss sich wenigstens auf eine Volksmasse von 5—6 Millionen stützen. Die Magjaren haben eine Bevölkerung von 3—4, und können bei ihrem grossem Reichthume und den grössten Opfern von Seite der Reichen zu keiner Bedeutung gelangen. Schauen wir hin auf die kleinern Völker Europa's auf die Portugiesen, Holländer, Dänen u. s. w., was spielen sie bei allen ihren Camoens u. s. w. für eine elende Rolle im Gebiete der Kunst und Literatur! Sie sind regierende Nationen, und was wollen wir Fremden dienende Wenden? Ich zweifle nicht an einem „wendischen Camoens“, vielleicht bekommen wir zwei, drei . . . aber darauf werden (nach der Verhungerung dieser Dreier) Jahrhunderte der literarischen Dürre folgen. — Uns Oberillyriern bleibt daher nichts übrig, als uns, wenn wir Slawen bleiben wollen, an unsere Brüder im Süden anzuschliessen, was uns keine so grosse Anstrengung kosten wird, wenn wir es herzlich angreifen, da sie uns an Sprache die nächsten sind. (Das wirst Du mir wohl zugeben, dass wir von ihnen in Sprache und Charakter nicht entfernter sind als der Hannoveraner von dem Sachsen, und dieser von dem Deutschen Steiermarks). Uns fehlt nichts als Ernst. Können wir so gut deutsch, französisch etc. erlernen, warum nicht den uns nächsten verwandten Dialect? Aber freilich kostet das die Aufgebung des Uneinigkeitsgeistes.“ —

Iz tega pisma razvidamo: 1) da se je Preširen pri vvedenju „ilirščine“ bal za domače slovensko narečje, da ne bi pri tem izgnilo in domače slovstvo nemogoče postalo, 2) da je Preširen slovenščini enako mesto pripisoval med slovanskimi, kakoršno med romanskimi (samostojna) španščina in portugiščina zavzimate, 3) da pa je Vraz — pritrjujoč sicer Preširnu — o možnosti znanstvenega in beletrističnega slovenskega pisateljevanja dvomil ter bodočnost tej literaturi odrekal, ker bi se — po njegovem mnenju — vsaka literatura imela na najmenj 5—6 milijonov ljudij opirati. —

Vrazovo prizadevanje, nakloniti svoje rojake k ilirskoj književnosti, nij obrodilo o svojem času zaželenega sadu. Upliv Vrazov je segel samó takó daleč, da je pozornost na ilirsko literaturo vzbudil, ter med Slovenci živahno pretresovanje tega vprašanja provzročil. Napravile ste se med Slovenci dve stranki: „ilirska“ in strogo „slovenska“. Glava prve je bil St. Vraz, druge Preširen; večina pristašev prve stranke je bila na Štajerskem, glavni tabor druge pa na Kranjskem.

Način, kakó ste obé stranki za-se delovale, bil je različen; Vrazova stranka je vsakako bila menj živahna, menj strastna, a „slovenska“ je bila brez dvoma v vsakem oziru na boljšem, in zato tudi bolj odločna, da na ravnost ne rečem, — „preširna“. In če se prašamo, na kojoj je slovensko ljudstvo stalo, priznati moramo, da na „slovenskej“.

Uže gore je bilo navedeno, da je najbolj Preširen odbijal vse namére „Ilircev“. V Preširnu je mogočno bila slovenska žila, živel stari krepki slovenski duh, stari slovenski ponós, ki nij mogel prenesti podredjenja „Hrvatom“. To nam tudi svedoči jako rezka sodba dr.-ja J. Bleiweisa, sicer dobrega prijatelja Preširnovega, sodba, po mojem mnenju preostra, ki se glasi: „Kakor se je Prešérn, réči smem po mnogih pogovorih ž njim, trdo-

vratno držal bohoričice, isto tako bil je velik nasprotnik temu, da bi hrvaško-srbski jezik postal literarni jezik tudi Slovincem. Pisma Vrazova so priča, kako iskreno si je on prizadeval Prešerna dobiti na svojo stran, al ves njegov trud bil je brez vspeha; plačilo za to bila mu je zabavljica, ki jo je Prešern malo taktno še živemu svojemu častitelju napisal leta 1847. v svojih pesmah pod napisom „Naróbe Katón“, kjer je Vraza imenoval „Slovincev vskoka“. Tako dr. Bleiweis, osebni prijatelj Preširnov v Letop. Mat. sl. l. 1875, str. 179. —

Po Preširnovem sódu so „Daničarji, daničarska druhal“ pisali nekov jezik, ki nij bil jezik ljudstva, nego neka sódrga, „eiganskej“ mešanici podobna, ktere on nij mogel dosti pokarati!

Gotovo je Preširnov mogočni upor učinil, da slovenska literatura nij krenila za ilirizmom, nego je svoj pot nadaljevala; brez Preširnovе zaslonbe manjkalo bi jej bilo jedra in moči za bodočo razvijanje.

Ta Preširnov upliv omenja in opravičuje tudi J. Pajk v „Zori“ leta 1874 str. 158, kjer tudi našo misel izrazuje rekoč: Bil je to mogočen žar predhodne dobe, dobe zajednega pevanja in pisanja v časih, ko je duh „ilirizma“ prodiral naše više stanove (stališče) slovenske, barem iztočne. Da nij bilo Preširnovеga vzbujenja i upora, kdo ve, kakovo lice bi bila prejela naša potlejšnja književnost?“

Dostavek uredništva.

Na koncu te razprave izrazuje nje zaslužni in vse pohvale vredni spisatelj željo, da bi se Slovenci v književnosti Hrvatom pridružili. Mi si prihranjujemo pretresenje tega nasveta za bodočnost.

Levec in heksámeter.

J. P.

„Apostrof je srečno pokopán; živio zdaj šestomér!“ takó si je menda mislil g. Levec ter v Zvon (II. 364) napisal nekaj vrstic o šestoméru, s kterimi pak si ne bode, to si upam uže naprej trditi, mnogo hvale prislužil.

G. Levec namreč med drugim piše (ib.): „2. Koseskemu rabi samo **moška** zarezaja; **ženske** niti jedne nisem našel, mej vsemi 1575 šestoméri ne, dasi sem jo pazno iskal. **Zareze „katà triton trochájon“** tedaj Koseski ne pozná.“ —

Takó trdi g. L. in kdor si truda ne jemlje k preiskavanju, ta mu menda tudi verjame.

Meni, — takó si skoro upam soditi —, v poetičnih stvareh mora precejšnja „dosis“ skepticiizma biti prirojena, ker niti — g. Levcu na besedo ne verjamem, kakor svoj čas — gledé apostrofa — tudi Miranu nisem.

Ker pa je g. Levec (kakor Šekspirov Hamlet nekje o pogrebu pravi) „natanek človek“, zató „moramo i mi po vetrnem kazalu govoriti; če ne, igro izgubimo.“ Torej *ad rem!*

G. L. se sklicuje na svojih 1575 vrstic Koseskega; mej drugim na njegov prevod devetnajstega speva Iliade. Jaz, ne imajoč toliko časa — 1575

slovenskih vrstic se dá komodno v dveh urah metrički prečitati; od tod se lahko previdi Levčev dušni napor! — prečtel sem samo prvih 154 verzov onega devetnajstega speva (v Koseskega prevodu), in sem brž našel celih šest „kata triton trohaje.“

Da jih g. L. ne bode utajeval, evo jih :

- 3 Tétida zdaj prinese do bark Hefestova dela
- 19 In ko dovolj s pogledom opráv nasiti si srce
- 32 Ako celo ležalo bi tu, da leto preteče
- 34 Združí tedáj k posvetu na hip Ahajce junake
- 37 Rekši pogúm in silno krepost mu dihne v osrčje
- 78 Hrabri Danajci, prijatli mi dragi, služabniki Ara

(78. verz je posebno zanimiv, ker on g. Levcu tudi zadnji izgovor: „češ, sej katatriton nij sam, nego v družbi s hephthemimeres“ — jemlje; kajti 78. nima hephth., kakor prvih petero).

Kakó so ostali verzi XIX. speva v tem obziru zloženi, ne vem, nimam časa poglédati, vendar se upam dvomiti, da bodo **za** g. L. glasovali. —

Dalje trdi g. L. na njemu lastni apodiktíčni način (ib.): „Pa odpri Koseskega, kjer hočeš, **povsod** se ti pokaže enako razmérje“ (namreč ono, koje se g. L.-u poljubuje, ne pak istinito).

Jaz sem si tudi ta „povsod“ Koseskega k sreč vzel ter šče ugodnejše (za-me) „razmérje“ našel, in to: da so v znanej deklamovanki („Novice bralcem . . .“) v 25 heksam. štirje „katatritontrohaji“, namreč:

- 13 Stárosti čast, mladenču podúk, otroku ljubezen
- 28 Kinčite ga iz lastne moči, iz lastnega vira
- 33 Volja popráv vas bodi in skrb, izida ni dvombe
- 38 Kliti začne, naraste drevo, se kroži, se širi

Poglédimo šče v 100 distih. dolgo Koseskega „Slovenija cesarju F. . . .“ in tudi tu najdemo, če prav ne več nego tri „katatriton“, namreč:

- 15 Ko so prisegovali bregovi Veltave, Pada,
- 21 Káko ti dvomiš? mar treseš se c'lo ti, moja ljubljenska
- 91 Setve dozor krvave kosil Radogast je na Padu

Jaz ménim, primerov iz Koseskega sem navel dovolj, ki glasno pričajo zoper g. Levca. Ako se bode (morda?) g. L. s tem izgovarjal, da cezura „katatriton“ na rečenih mestih sama ne stoji (kar pa tudi nekoje krate biva, kakor sem uže gori omenil), nego da je spremljajoča jo „hephthemimeres“ glavna cezura: tedaj mu uže naprej odvrnem: pri starih klasikih je lahko po več glavnih cezur v enem in istem heksametru; nijedna ne izključuje druge, in tudi Koseski je tako delal.

Zató si ne morem drugače, nego da tu očitno izpovém: g. Levce je ali hotel Koseskega ženske zarezze **utajiti**, da bi svojo krivo teorijo o edinej možkej cezuri utrdil, ali pa niti **ne vé**, kaj se pravi cezura „katatritontrohajon“. Oboje pak prav slabo pristoji takemu „krasnoslovcu“, za kakoršnega bi on rad veljál.

Iz tega sledi jasno kot beli dan: 1) da je neresnično L-čevo trjenje, češ, da Koseski cezure „katatriton“ ne pozna; nego fakta kažo, da jo je Koseski tudi rabil, 2) da je tedaj tudi Levčev dovod neresničen, češ, da Koseskemu rabi samó možka zarezza, in 3) da je Levčeva teorija o jedinej

dovoljenosti možke zarezje v slovenskem heksametru — kolikor se ta teorija na Koseskega upira — gola izmišljija, ker se baš Koseski tega pravila ne drži.

S tem pa se porušuje celo poslopje Levčeve teorije gledé slovenskih daktilov. — Bog odpusti L-cu njegove metričke — študije, ktere so mu do sedaj takó slab sad obrodile!

Govor pri Preširnovi slavnosti.

V Gradcu pri besedi slovan. pevskega društva 9. dec. govoril S. Rutar.

Slavna gospoda!

Da smo se nocoj, v tako važnem času, ko se ves svet raje s politiko peča, ko se svetovno obzorje na jugu in iztoku krvavo žari, v tolikem številu v tihi hram vednosti in umetnosti zbrali, to kaže, da je bila misel, ki nas je sim vodila, važna, da lepa in blaga. In zares, zbrali smo se, da poslavimo spomin moža, ki se je ves čas svojega življenja za narod trudil, ki mu je posvetil vse svoje moči in vse, kar svoje imenuje, zanj daroval, ki mu je ustanovil lastno slovstvo in ga tako vpletel v vrsto omikanih narodov, spominu duševnega junaka — sej drugačnih naša borna zgodovina ne pozna, katerega ime bode imel vsak Slovenec z gorečo ljubeznijo v svoje sree zapisano, spomin Franca Preširna!

Tu mi nij treba njegovega življenja opisovati, ker je vsakemu dovolj znano nego poudarjati hočem le njegove zasluge za Slovence. Preširen je v prvej vrsti ustanovitelj slovenskega pesništva. Res je, da je že Vodnik slovenske pesni zlagal in pred njim Marko Pohlin, da prvi početki segajo celo v XVI. stoletje nazaj. A vse to je, razen Vodnikovih poskusenj, jedva imena vredno. Vodnik je očistil slovenski jezik, vzbudil je učence, ter jim vcepil v srca ljubezen do domovine in čuvstvo, da so vsi bratje enega slovanskega naroda; zasejal je dobro, zdravo seme v slovensko knjigo, a zeleneti ga nij videl, cvetu nij poznal in sadu nij užakal.

Kar je Vodnik v slovenskem slovstvu začel, to je Preširen nadaljeval in ženijalno dovršil. Med Vodnikovo smrtjo in prvim nastopom Preširnovim kot pesnik je bilo le deset let preteklo in vendar kolika razlika med obema! Vodnik se je moral vedno z jezikom bojevati in v tem boju je bil velikokrat premagan: včasih je moral misel darovati obliki, še večkrat pa obliko misli. Ne tako Preširen! Njegov ženij se nij dal omejiti od jezika, premagal je drzno vse zapreke. Preširen je imel slovenski jezik tako popolno v svojej oblasti, da je mogel ž njim izraziti zdaj veselje, zdaj žalost, zdaj nežno ljubezen do svoje izvoljene, zdaj strašno kletev obupne Lenore, zdaj rahlo prijateljstvo, zdaj zopet ostro pikanje svojih nasprotnikov. Svojo vzvišenost nad Vodnikom je Preširen sam čutil; zato je zložil pesen „V Arabje puščavi.“ Res, da mu sem ter tje še uteče kaka trda beseda, a pomisliti moramo, da je nij stvari pod solncem, ki bi bila popolna. Čuditi se moramo temveč Preširnu, ker si je tak jezik sam ustvaril, ker ga nij nijeden njegovih prednikov pisal, nijeden njegovih vrstnikov pisal, nijeden njegovih vrstnikov rabil, da, še celo njegovi potomci se niso mogli dolgo do tako čistega, miloglasnega jezika popeti!

☛ Denašnja „Zora“ ima $\frac{1}{4}$ pole priloge, „Kazalo“ in „Načelni list“. ☛

„Ti si obtesal govoru mejnike,
Upihal iskro v plamen iz pepela,
Iz malega zaklada ti v narodi
Sezidal si poslopje veličansko
Ti luči si roditelj in svobodi,
Jeziku ti veljavo dal slovansko!
Tvoj duh po samostvornem poti hodi,
Pozóve struno v bór italijansko.
Kar v sanjah upal nikdar nij Slovenec
Nesmerten spletaš v čaroven mu venec“.

Preširnov ženij še le je ustvaril naš književni, zlasti pesniški jezik in mu določil poudarek, kajti vsi naslednji pisatelji so se ravnali po Preširnu, vsi so zajemali iz tega bogatega vira. Preširen še le je osnoval slovensko poezijo, on je ustvaril našo liriko in dejanjsko pokazal, da se slovenski jezik tudi v tujih kriticah in verzih, v ottaverimah in heksametrih lepo glasi. — Tudi on se je sicer še držal narodne podlage, kakor Vodnik, kar pesniku posebno veljavo daje; toda v svojej ženijalnosti je Preširen daleč v okrožju jezikove mejnike postavil in obzorje slovenskega pesništva razširil. — Preširnu se mora zahvaliti slovenski narod za svojo sedanjost omiko, Preširen je bil stvaritelj našega jezika, začetnik naše poezije, Preširen je bil tisti, ki je prvi zanesel glas o slovenskem narodu črez ozke meje naše domovine med brate Slovane in med ves omikani svet!

Drugo, še večjo važnost za Slovence ima Preširen kot umetelnik sploh. — Vsak narod ima dolžnost, da tudi on kaj pripomore k splošnej omiki vsega človeštva, da se udeleži občne prosvete, ki ne pozna narodnostnih mej in razlik. — Slovenski narod je majhen, izgubil je zgodaj svojo politično svobodo, živel je vedno v neugodnih okoliščinah, jasno je torej, da se nij mogel veliko udeleževati splošnega napredka. Vendar so možje, kakor Valvazor, Vega, Kopitar, Miklošič, katerih imena se blišče, kakor svitke zvezde na slovenskem obzorju, veliko storili v občnej kulturi. Toda ti možje so se pečali le strogo se znanostijo, zanemarjaje umetelnost. Še le Preširen je obrnil pozornost Slovencev tudi na to stran in po Preširnu storil je slovenski narod tudi v umetelnosti svojo dolžnost. To misel je izrazil največi Preširnov čestilec, Stritar, s temi besedami: „Ko bi se sklicali narodi pred sodnji stol, naj se izkažejo, kako so gospodarili z izročnimi talenti, kako se je vsak po svoje udeležil vesoljne človeške omike, smel bi se mali slovenski narod brez strahu pokazati med drugimi z drobnimi bukvicami, katerim se pravi: „Preširnov poezije.“ —

Zato pa je Preširen naroda ljubljeneč, njegov ponos. Preširnov poezije so tisti dragi biser, katerega se veseli mladeneč, kedar mu gori v lju-bečem srcu prvi ogenj mladostnega upanja in sladkega hrepenenja. Preširnov poezije so možu tolažilo, kedar po „dnij svojih lepšej polovici okusi bridki sad spoznanja“. In še tedaj, ko „zučé nas v starših letih časov sile, da smo brez dna polnili sode“, še tedaj starcu, ko se otožen spominja svojih mladih, upanja polnih let, solza občudovanja in hvaležnosti kane na „Prešir-nove poezije.“ —

Tako ženijalen pesnik, kakor je Preširen, bil bi si lahko pri Nemcih več slave pridobil, kakor mu je more skromna domovina dati. To nam pri-

čajo njegove nemške pesni, v katerih se nahajajo taki verzi, ki bi bili celo Götheju na čast. A čeravno

„mu domača pesen je rodila
Preganjanje srdito brez zavetja“,

vendar se nij hotel izneveriti svojej materi, nij hotel zapustiti svojega zaničevanega naroda. — Ljubil je iskreno svojo domovino, prorokoval jej boljšo prihodnost.

Toda Preširen nij bil le Slovenec, nego tudi odločen Slovan. Že ko je na Dunaji bival, učil se je marljivo slovanskih jezikov. Upoznal se je z več odličnimi Slovani in z nekaterimi je prišel celo v ožo dotiko. Preširen je bridko čutil nesrečo, ki tare vse Slovanstvo:

„Na tleh leže Slovanstva stebri stari,
V domačih šegah vtrjene postave;
Ječe pod težkim jarmom sini Slave!“

Žalostno toži črez stari slovanski greh, črez proketo neslogo. Milo vzdihuje po možu, ki bi

„Med nami potolažil razprtije
In spet zedinil rod Slovenščine cele.“

Želel je prisrčno, naj bi se ljubili vsi Slovani:

Otrok kar ima Slava,
Vsi naj si v roke sežejo.

Prosil je Boga:

Prost ko je bil očakov,
Naprej naj bo Slovanov dom!

Slavna gospoda! Če pomislimo, kedaj so te pesni beli dan zagledale, čuditi se moramo, da je Preširnov duh za toliko časa pred drugimi v prihodnost gledal. — In če se je mogel Preširen v onih nesrečnih časih sužnosti in tlačjenja na tak način za Slovanstvo potegovati, kaj bomo pa mi storili, ki živimo v boljih okoliščinah, ko Slovenija nij več „viharjev jeznih mrzla domačija?“ — Na noge, bratje, vzemimo tega prvaka za vzgled, posnemajmo njegovo rodoljubje, njegovo delavnost, napredujmo na poti, katero nam je ta svitla zvezda pokazala. Podajmo si roke k bratovski zvezi vsi, kar nas je rodov Slave. Gladimo si pot do prave omike in vsled tega do narodove sreče in njegovega blagostanja. Skoro pride čas, ko se ima odločevati naša osoda, naša prihodnost; gorje, če nas najde nepripravljene. Če pa bomo pod Preširnovim praporom in v njegovem duhu neustrašeno delovali, izpolnila se bode njegova želja:

Svoboden kot očakov
Naj bo Slovanov dom!

Književnost in umetnost.

J. P.

Valvazorjevo delo „Ehre des Herzogthums Krain“ namerava domoljubna družba izdajati vnovič in razpošilja ravnokar vabila k naročevanju.

Ta nova izdaja bo po tisku in podobah, sploh po obliki popolnoma enaka izvirnej Valvasorjevej, a izhajala bo v zvezkih po šest pól ali 48 stranij po dvakrat na na mesec. Vsak tak zvezek bo veljal 50 kraje. in se plačeval sproti. Naročuje se naravnost pri založniku g. J. Krajeu, voditelju Blaznikove tiskarne v Ljubljani, pa tudi lahko v vsakej bukvarni. — Misel ta je lepa, domoljubna in zasluži podpore od vseh stranij. Valvasorjeve knjige se le še redko kje nahajajo, a še te niso popolne. Da je pa „Valvasor“ imenitna knjiga vsakemu omikanemu človeku, posebno zgodovinarjem, o tem nij dvombe. Tedaj bodo izdajatelji gotovo ustregli marsikomu, ker mu bodo dali priliko, počasi in za malo denarja pripraviti si vso knjigo. Nij dvomiti, da ne bi našli obilno naročnikov ne le po Kranjskem, ampak tudi drugje, kjer živé ljudje, ki se brigajo za kranjsko zgodovino. Mi jim želimo to in priporočamo najgorkeje to podvzetje obilnej podpore. Vabilu ste pridejani dve sliki iz „Valvasorja“, natančno po izvirniku izpeljani, z dotičnim tekstom; vse je lično in lepo. Pričela se bo izdaja z „gradovi, mesti in trgi“; prvi zvezek bo izišel še pred novim letom. — Takó se nam piše. — Tudi uredništvo „Zore“ priporoča to podvzetje.

Razgovori.

J. P.

IX.

In tako sva, z zadnjo številko letošnjega tečaja tudi letošnje „razgovore“ dokončala, Pavlina!

Kdor jih je čital — ali kdor jih menda šče bode, — ta bode brž razvidel, da so precej mnogovrstni, a mnogovrstni ne po prostovoljno izbranih, temveč po slučajno usiljenih predmetih. Prvotno njih osnovo je kmalu zmedla nepričakovana literarna burja.

Da! burni se menda zdé komu ti razgovori; zdaj so za letos skončani; mirno zopet tekó njih valčki in samó sledovi viharja so šče v njih znatni.

Preblagi mir! kaj je boljšega na zemlji, nego on, a kje je ta mir menj domá nego baš v literarnem življenju, v kojem se k večemu zna za primirje? K mnogim gorjém, koja stiskajo to blaženo pisateljstvo, pridružuje se tudi rad rabelj nemira in borbe. Toda skončana naj bo za letos!

Pisateljstvo! čudoviti „stan“! kdo pa je tebe postavil na svet? Kdo je tvoj početnik? Kteri premnogih „bogov“ je tvoj pokrovitelj?

Učeni govore o učenjaškej republiki, v kterej se nikdo — bojè — ne podvrgava avtoritetom! Kaj podobnega je menda pisateljstvo. Ali pa je tudi ono kakova republika, tega ne vem, dvomim celó. Meni se je s časoma celó misel vrinila, da li niso pisatelji sedanjega časa celó neka species srednjeveških vitezov postali.

Vendar pak to moje mnenje zopet podirajo novi sumi. Ako pomislim, da pisatelji najblažemu delu človeškega bitja, umu in srcu, dajejo glas, menil bi zopet, da bi to morali najnežnejši, najljubeznivejši in najmiroljubnejši ljudje pod solncem biti!

Da! taki si prizadevajmo biti: miro- in človekoljubi prve vrste! Da! ne kot vojščaki, nego kot apostoli razkrapljajmo se po nesrečnej od srda

razoranej domačej zemlji! „Sloga“ bodi cilj našega poslanstva! — Sej koliko rečij je baš nam pisateljem potrebno!

Pred vsem smo navezani na prosti čas. Le kolikor nam preostaja od nujnejših opravil, namreč od borbe za kruhek, — in šče ta čas ne ves, smemo pisateljevanju žrtvovati.

Dalje nam treba ugodnega razpoloženja k delu. Ali odkod bi nam, slovenskim pisateljem, prihajalo to potrebno razpoloženje? — Niti krog čitateljev nij velik, niti so nagrade za naše delo vabljive, da! celó brezplačnega nagradjenja: priznavanja naših trudov, nam nij uživati!

Pa šče več! Ne samo da nam solnee priznavanja ne sije, mori nas tudi-le prerad! — hudi mráz neusmiljene kritike, pa bolj one skrivne, ktera si ne upa na očiti dan, temveč se stika bolj po globinah in zakotjih tihih dolov in logov. Eden šepetne drugemu neblagovoljno besedo na uho in tako — brez lastne sodbe — gre beseda od ušesa do ušesa, če ravno je v časih prav bosa, in se le prerada verjame!

Podbudilo, koje nam šče edino ostaje, je ljubezen do naroda in nadeja boljše bodočnosti. Brez teh bi gotovo ne bilo več slovenskega pisateljstva. —

V takih okolščinah deluje naš „stan“! Ako torej nij več klasičnih proizvodov pri nas, ako nij pravega poléta mislij, ako se bolj skrženo držé izdelki naše literature: — krivo je temu naše občeno narodno položenje, ktero se baš ne more izvrstno imenovati. Naj se nikdar ne prezre velika zgodovinska resnica: kakovi narodi, takova njih literatura. Samo čudo bi bilo, ko bi kedaj literatura boljša bila, nego dotični narod sam.

Slovenski politik in slovenski pisatelj! kaj sta oba? — Prava slovenska mučenika. Dokler živita, hodita po trnjevih pôtih; kadar umreta, vrže se za njima venec pisane trave v grob, a kadar na pol strohnita, postavi se jima šče v časih kakov kamen na kosti, menda eden onih kamenov, ki se šče nij vrgel na žive!

Ne bi li živim nekoliko žarkov simpatije bolje dejalo? — —

Pa kakor koren naše moči v občinstvu tiči, takó smo pisatelji z druge strani tudi vezniki človeške družbe. Le družba dela človeka! Posamen človek je revež; on je na slabšem nego najdrobnejša živalica. In če zaradi ničesar drugega, samó zavoljo občinskega delovanja morali bi narodi pisatelje čislati.

V tem smislu torej delajmo! Prelep nauk daje Goethe:

Edel sei der Mensch,
Hilfreich und gut . . .

Blag, o človek, bodi,
Postrežljiv in dober . . .

V tem geslu se lahko vsi združujemo: pisatelji in čitatelji. —

Od vas torej, ki ste moje razgovore pazljivo sprémjali, jemljem za letos slovó. Bila vam osoda vselej mila! Meni pak, prosim, priznavajte barem dobro voljo! Z vašo pomočjo, z vašo blago voljo hočem tudi na leto razgovore nadaljevati. Torej na prijazno, na zdravo svidenje!

Listnica. Gg. naročnike, koji so z naročnino zaostali, prav uljudno prosimo za doplačanje. —